

**MAVZU:TALABALARDA MEDIASAVODXONLIKNI
KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLOGIK VA
PEDAGOGIK ASOSLARI**

*Andijon davlat tibbiyot instituti farmatsiya fakulteti
biologikfizika va informatika kafedrası stajer assistenti*

Yunusov Ilhomjon Yusupovich

***Anotatssiya.** Media savodxonlikning maqsadi har bir medianing ustuvorliklari va kamchiliklarini tushungan holda ular tomonidan tarqatilayotgan axborotni saralay bilish va zarurini qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirish bo'lsa, asosiy vazifasi insonlar tomonidan iste'mol qilinadigan har qanday axborotning manipulyativ kuchini anglagan holda undan chegaralanishdir.*

***Kalit so'z.** mediasavodxonli, manipulyatsiya, Telemedium, farmatsiya.*

Bugungi axborot bilan to'yingan jamiyat va chegarasiz axborot almashinuvi sharoitida bo'lajak shifokorlarning bilimliligi va mediasavodxonligi masalasi o'ta muhim ahamiyat kasb etadi.

So'nggi yillarda axborot oqimining bir necha barobar tezlashishi, ijobiy ma'lumotlar bilan bir qatorda salbiy xarakterdagi axborotning ko'payishi media savodxonlikka ega bo'lish zaruratini yanada oshirdi. An'anaviy tarzda media savodxonlik shaxsning adabiy asarlarni tahlil eta olish va sifatli matnlarni yaratishidan iborat bo'lgan. Bugungi kunda elektron hukumat, masofaviy ta'lim va ayniqsa media ta'lim butun dunyo miqyosida keng qo'llanilayotganligi bois ko'plab rivojlangan mamlakatlarda bunday ta'lim turlaridan barcha sohalarda samarali foydalanishga qaratilgan bir qator sayi-harakatlar amalga oshirilmoqda. Jumladan: Buyuk Britaniya ommaviy axborot savodxonligi ta'limini rivojlantirish bo'yicha yetakchi sifatida tan olingan. Ushbu rivojlanishda ishtirok etgan asosiy agentliklarga "Britaniya kino institute", "Film ta'limi" "Ta'lim istituti qoshidagi bolalar, yoshlar va ommaviy axborot vositalarini o'rganish markazi", "London va DARE (Digital Arts Research Education) markazi" kabilar bilan hamkorlik ishlari amalgam oshiriladi. Fransiyada media paydo bo'lishidan boshlab kino filmlar sanoati rivojlanib brogan, ammo yaqin 10 yillar mobaynida media ishlab chiqarishni o'z ichiga olgan o'qituvchilar uchun konferensiyalar va media kurslari tashkil etilgan. Germaniyada 70-80 yillarda media savodxonlik bo'yicha nazariy nashlarni ishlab chiqa boshlangan. 80-90 yillarda ta'lim tizimida media ta'limga nisbatan qiziqishlari ortdi. Rossiyada media ta'lim tarixi 1820-yillarga borib taqaladi, ammo birinchi jahon urushi natijasida to'xtatilgan bo'lin 1970-1990 yillarda Jozef Stalin kin ova media ta'limi bo'yicha birinchi rasmiy dasturlar yaratdi. O.Baranov, S.Penzin tomonidan media ta'lim bo'yicha nazariy va empirik

ishlar olib borildi va to bugungi kunga qadar media ta'limi bo'yicha yetakcha davlatlar qatoridan o'rin olgan.

Bugun media savodxonlik - axborotning nega va nima uchun uzatilayotganligini bilish demakdir. Media savodxon inson o'ziga bu axborotni kim va nima maqsadda yaratgan? Ushbu xabar men uchun zarurmi? degan savolni bera olishi va to'g'ri xulosa chiqarishi, unga nisbatan tanqidiy yondoshishi lozim. Mazkur savollar nafaqat siz oilangiz davrasida televizor ko'rayotgan, mashinada radio eshitayotgan yoki internetdagi xabarlarni ko'rayotgan paytda berilishi, balki har qanday axborotni qabul qilayotgan va unga baho berayotganda ham kerakdir. Bugungi axboriy muhitni tushunishda mediasavodxonlik muhim ahamiyat kasb etadi. Xo'sh, mediasavodxonlik nima uchun kerak? Avvalo Ommaviy axborot vositalari yoshlar hayotidagi katta ta'sirga ega kuchdir. Musiqa, televizor, video o'yinlar, jurnallar va boshqa ommaviy axborot vositalari dunyoni qanday ko'rishimizga kuchli ta'sir ko'rsatadi, bu ta'sir ko'pincha bolalik davridan boshlanadi. Ommaviy axborot vositalarini iste'molchilar tanqidiy tahlil qila olishlari uchun ularda media savodxonlik ko'nikmalari va odatlarini bolalikdan rivojlantirish kerak bo'ladi. Bu ko'nikmalarga ommaviy axborot vositalariga bazaviy darajada kirish, uni muayyan tushunchalar asosida tanqidiy tahlil qilish, shu tahlil asosida baholash va nihoyat, ommaviy axborot vositalarini o'zi ishlab chiqarish kiradi. Media savodxonligi ko'nikmalarini o'rganishning ushbu jarayoni media ta'lim deb ataladi. UNESCO tashkiloti tomonidan XXI asrda media ta'limni targ'ib qilish madaniy-ma'rifiy rivojlanishning ustuvor yo'nalishi sifatida e'tirof etildi hamda aynan shu yo'l bilan media savodxonlikni oshirish mumkinligi takidlandi. UNESCO odamlarning tanqidiy fikrlash va to'g'ri qaror qabul qilish darajasini yaxshilash uchun ommaviy axborot vositalari va media savodxonlikni rivojlantirishni qo'llab-quvvatlaydi. Tashkilot, ayniqsa, siyosatchilar, o'qituvchilar, ommaviy axborot vositalari mutaxassislari, yoshlar tashkilotlari va ushbu sohadagi nochor aholi qatlamlarining salohiyatini oshirishga intiladi, a'zo davlatlarga milliy ommaviy axborot vositalari va axborot savodxonligi siyosati va strategiyalarini shakllantirishda yordam beradi. Media savodxonlikni o'rganadigan eng qadimgi tashkilot bu National Telemedia Council (Milliy Telemedia Kengashi) Viskonsin shtatining Madison shahrida joylashgan va Marieli Rou 50 yildan ortiq rahbarlik qilgan. Tashkilot dastlab „Telemidium“ deb nomlanuvchi media savodxonlik jurnalini nashr ettirgan. Bugungi kunda Media savodxonlik bo'yicha butun dunyo mamlakatlarida keng targ'ibot va tashqivot olib borilmoqda. O'z qadriyat va ananalariga ega bo'lgan Osiyo mamlakatlarida media savodxonlik va uning ta'limga kirib kelishi jarayoni G'arb mamlakatlarinikidan biroz farq qiladi. O'tgan asrning 90-yillaridan boshlab Sharqiy Osiyoda media savodxonlik tomon siljish kuzatildi. So'nggi yillarda Osiyoda media savodxonlik darajasi o'sib bormoqda va Osiyo-tinch okeani mintaqasida media savodxonlik bo'yicha bir nechta dasturlar ham amalga oshirilmoqda. Xususan,

O‘zbekistonda 2021-2022-o‘quv yilidan boshlab 10-11-sinf o‘quvchilarining „Tarbiya“ darsligiga “Media savodxonlik” bo‘limi kiritildi. Respublikaning tibbiyot oliy ta‘lim muassasalarining “Farmatsiya” va “Sanoatda farmatsiya” fakulteti talabalari uchun “Tibbiyotda axborot texnologiyalari” faniga “Mediata‘lim” bo‘limi kiritildi. Bundan ko‘zlangan maqsad:

- Huquqiy demokratik jamiyatimizning to‘laqonli, faol fuqarosi sifatida amalga oshirilayotgan islohotlar mazmun-mohiyatini tushunish;
- OAV orqali uzatilayotgan va qabul qilinayotgan kundalik axborotni saralash ko‘nikmalarini shakllantirish;
- Axborot orqali inson ongini boshqarishga yo‘l qo‘ymaslik va har qanday vaziyatda to‘g‘ri qaror qabul qilish;
- Insonning vizual obrazlar ta‘siri ostida ijobiy yoki salbiy tomonga o‘zgarishlarini tahlil eta olish va vizual xabarlar ostida beriladigan ko‘rinmas ma‘lumotlarni “o‘qiy olish”;
- OAV orqali beriladigan matnli kommunikatsiyalar mohiyatini tahlil etish;
- Axborot qaerdan, kim tomonidan va nima maqsadlarda uzatilyapti, kimning manfaatlarini o‘zida aks etayapti, degan savollarga javob topa olish uchun zarurdir.

Ma‘lumki, har qanday davlat yoki jamiyatning kelajagi, istiqboli va ravnaqini yanada yuksaltirish yoshlarning qo‘lidadir. Lekin turli buzg‘unchi oqimlarga a‘zo bo‘lgan aqidaparastlik mafkurasi bilan sug‘orilgan yoshlarning qo‘liga o‘tadigan davlat, jamiyat yoki oila qanday axvolga tushishi mumkinligini ko‘z oldiga keltirish qiyin emas. Shuning uchun yoshlarni axborot xurujlaridan asrab-avaylash xamda yuqorida keltirilgan buzg‘unchi illatlardan himoya qilishimiz uchun pedagoglar, ota-onalar mediasavodxonlik kompetensiyasiga ega bo‘lishi zarur, deb hisoblaymiz.

Asosiy xulosa shuki, biz hammamiz media olamida yashaymiz va har kuni media savodxonlik muammolariga duch kelamiz. Yoshlarga bunda y qiyin sharoitda o‘zini tutish qoidalari va o‘z-o‘zini himoya eta olishni o‘rgatish juda muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 20 apreldagi “Oliy ta‘lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” gi PQ-2909-son qarori. – Qonun hujjatlari ma‘lumotlari milliy bazasi, 29.06.2020 y., 06/20/5370/0975-son, 09.07.2020 y., 06/20/6021/1047-son, 28.09.2020 y., 06/20/6075/1330-son
2. Abduqodirov A., Pardaev A. Masofali o‘qitish nazariyasi va amaliyoti // Monografiya. – Toshkent, 2009. – 146 b.

3. Absalyamova I.R. Formirovanie osinov professionalnoy kompetentnosti dizaynera v texnicheskom kolledje [Tekst]: avtoref. dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.08 / I.R. Absalyamova. – M.: Izd-vo Ros. gos. sosial. un-ta, 2007. – 24 s.
4. Allamberganova M.X. Informatikadan interaktiv o‘quv majmualar yaratish va ulardan ta’lim jarayonida foydalanish // Pedagogika fanlari nomzodi ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya. – Toshkent, 2012. – 117 b.
5. Amosov N.M. Modelirovanie informatsii i programm v slojnyx sistemax // Voprosy filosofii, 1963. – №12.

